

Opis źródła:

Wspomnienia Włoch, Anglii i Ameryki: z dzieł Chateaubrianda - jest to wybór fragmentów z prac Francois Chateaubrianda, w którym znajdują się, m.in. jego listy i notatki z Włoch (m.in. relacja z Neapolu czy z wspinaczki na Wezuwiusza), wspomnienia z Anglii, w których skupiał się na charakterystyce Anglików oraz wspomnienia z Ameryki. Swoje podróże odbywał w pierwszych dekadach XIX wieku. Niżej prezentowany tekst źródłowy jest fragmentem wspomnień autora z pobytu w dziczy kanadyjskiej na początku XIX wieku, kiedy udawał się na północne krańce kontynentu aby sprawdzić, czy istnieje naturalne połączenie pomiędzy Oceanem Spokojnym i Atlantyckim.

Miejsce i data wydania:

Warszawa 1827

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Wydanie polskie w tłumaczeniu Wandy Maleckiej znajduje się w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Dostępna również wersja zdigitalizowana, online:

<https://polona.pl/item-view/099d1384-22bb-4606-8449-674b74eb368b?page=48>

Tekst źródła (fragment):

Noc przepędzona wśród Dzikich

“Tutaj nie ma już więcej dróg, nie ma miast, nie ma ciasnych domów, nie ma rządów, nie ma Rzeczypospolitey, nie ma królów, nade wszystko nie ma tu praw ani ludzi. Ludzi? Chyba kilku dobrych dzikich, którzy niezajmują się mną, ani ja nimi; którzy również jak ja błądzą wolni, gdzie tylko myśl ich powiedzie; jedzą gdy chcą, śpią gdzie i kiedy im się podoba”. I próbując czym odzyskał prawa moje pierwotne, tysiąciami dziwactwy doświadczałem moiej wolności, które gniewem napełniały wielkiego Holendra, co mi służył za przewodnika, a którego w duszy sądził mnie pewnie być szalonym.

Oswobodzony od uciemiężliwego jarzma towarzystwa, zrozumiałem wówczas wdzięki tej niepodległości przyrodzoney, przechodzące wszystkie rokosze, jakich tylko człowiek ucywilizowany może mieć wyobrażenie. Zrozumiałem dlaczego nigdy dziki nie chce zostać Europejczykiem, i dlaczego wielu Europejczyków stało się dzikimi; pojąłem wówczas dlaczego szczytna mowa, “O Nierówności stanów”, tak mało jest od naszych rozumianą filozofów. [...]

Wy, co chcecie opisywać ludzi, przenieście się w pustynię, stańcie się na chwilę dziećmi przyrody, wtedy, i wtedy tylko, bierzcie pióro.

Słowniczek pojęć:

Francois Chateaubriand - francuski pisarz, polityk i dyplomata. W 1791 roku wyruszył do Ameryki Północnej, aby szukać przejścia północnego, prowadzącego do Indii. Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Fran%C3%A7ois-Ren%C3%A9_de_Chateaubriand

Jan Jakub Rousseau - genewski pisarz tworzący w języku francuskim, filozof, pedagog, teoretyk muzyki. Wiele jego utworów znalazło się w indeksie ksiąg zakazanych. Stworzył on koncepcję tzw. “dobrego dzikusa”, która powielana była przez wielu, późniejszych twórców. Napisał również traktat pt. “O nierówności stanów”.

Więcej: https://pl.wikipedia.org/wiki/Jean-Jacques_Rousseau

Plik do pobrania

Pytania do uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. W jaki sposób autor postrzega “dzikość” w kontekście własnych doświadczeń z podróży? Jak porównuje ją z cywilizacją? Przytocz odpowiedni fragment.
2. Jakich odkryć geograficznych dokonano w XIX wieku? Czy wówczas został poznany już cały świat? Odpowiedz, korzystając z wiedzy własnej.
3. Kiedy Stany Zjednoczone uzyskały niepodległość? Jaki wykształcił się tam system rządów? Jaki obszar obejmowały na początku XIX wieku?

Wskazówki:

Warto pamiętać, że, choć to XV i XVI stulecie były określane Wiekiem Wielkich Odkryć Geograficznych, to jednak w XIX wieku pozostało na mapie jeszcze wiele białych plam. Skupiono się głównie na organizacji ekspedycji do najmniej znanych części świata. W ten sposób znacznie lepiej poznano Afrykę, Azję - Daleki Wschód oraz Syberię, a także bieguny południowy i północny. Organizowano również wyprawy w najdziksze ostępy Ameryki Północnej oraz Południowej.

XIX wiek przyniósł również fascynację społeczeństw “innością”, zaś prasa wykształciła w ludziach potrzebę sensacji. Poczytni stali się więc podróżnicy, którzy pozostawili po sobie wspomnienia czy dzienniki podróży, zaś idealnie byłoby, gdyby w ich pracach znajdowały się sensacyjne wieści o rzeczach nieznanymi przeciętnemu Europejczykowi. Inność stała się również czymś, co usilnie romantyzowano, wskazując na jej pozytywne aspekty. I tak właśnie, w wyżej prezentowanym tekście źródłowym znajduje się opinia autora, że “dzikość” jest czymś wyzwalającym i pozytywnym, czymś, czego każdy chciałby doświadczyć.

Ponadto warto zwrócić uwagę na to, jak wiele minęło czasu od uzyskania niepodległości przez Stany Zjednoczone do pierwszych dekad XIX wieku. Jak kształtowało się tamtejsze społeczeństwo i, przede wszystkim, z kim musiano walczyć o tereny i ziemię.

Najważniejsze cezury:

1776 - uzyskanie niepodległości przez Stany Zjednoczone

1867 - sprzedaż Alaski Stanom Zjednoczonym przez Rosję

1903 - 1905 - Wyprawa Roalda Amundsena w poszukiwaniu tzw. przesmyku północnego, łączącego oceany Atlantycki ze Spokojnym

Literatura pomocnicza:

Chwalba A., *Historia Powszechna. Wiek XIX*, Warszawa 2013.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Monika Poszalska